

Фани с подпряна ръка – снимка от 1936 г.

Фани Попова-Мутафова – една от най-значимите български белетристки

Една фина жена, с тъмнолилаво палто и сива барета, едва забележимо попрегърбена, с големи, внимателни и малко тъжни очи сякаш ме гледа от друг свят. Взiram се в човешката ѝ дискретна усмивка, за да прочета нещо недоизказано.

Тя е Фани Попова-Мутафова.

Само на 24 години издава своята първа книга с разкази „Жената с небесната рокля“. Този неин труд е посрещнат ласкаво от нашата критика и е премиран от Министерство на просветата. С четка на голям художник тя пресъздава върху белия лист женската душа, трепети, страдания, любов и майчинство. След две години публикува първия си исторически роман „Солунският чудотворец“, в който разказва за времето на Асен и Петър и младините на Калоян. Възкресява епохата на онези вихрени събития, които рисуват една от най-интересните страници на Второто българско царство.

През 1930 г. от печат излиза и вторият ѝ том разкази – „Жената на приятеля ми“, една от най-хубавите книги за същата година в България. От тогава името на даровитата писателка не слиза от литературната ни сцена. Всяка година се редят нови книги – „Момина скала“ (1931), „Недялка Стаматова“ (1933), същата година излиза от печат „Зарко и хвърчилото“, повест за деца и юноши. Следват общо 35 книги, като сред най-известните ѝ у нас са историческите романи „Последният Асеновец (Боянският майстор)“, „Дъщерята на Калоян“ и „Йоан Асен II“. Някога тя е една от най-четените

автори след Йордан Йовков.

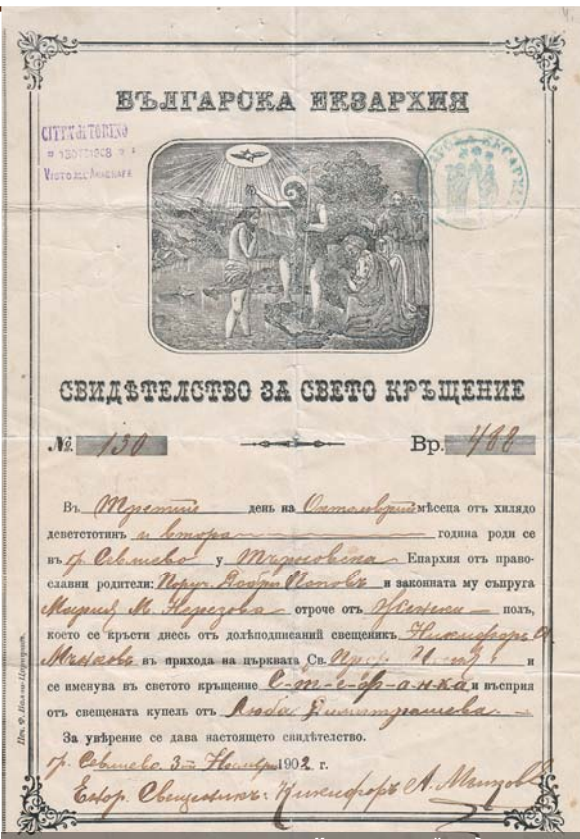
Стефка Попова-Мутафова е родена на 3 октомври 1902 г. в Севлиево в семейството на Марийка Д. Попова и запасния генерал Добри Попов, от с. Калтинец, Г. Оряховица. Той е бил таен куриер на Белочерковския и Горнооряховския революционен комитет, заедно с възрожденеца Еньо Калтински построява черквата и училището в Калтинец.

Като дете Фани пътува заедно с родителите си във Франция, Италия и Швейцария. Това е най-хубавото време на нейното детство. Още докато е ученичка във второ отделение в Италия, пише стихове и поеми за падането на Одрин и за Чаталджа. „В Италия на децата даваха теми да развиват. Спомням си, че един път моята тема я четеха в цялото училище и ми дадоха медал. Това е първия ми литературен успех“, разказва тя. В същото време взема уроци по пиано. През 1922 г. завършва Първа софийска девическа гимназия. Дипломата ѝ вече е в ръцете, когато родителите ѝ обявяват семейното решение да учи музика в Мюнхен. Фани не се противопоставя, напротив, щастлива е. Там учи нейният любим Чавдар Мутафов, който трябва да завърши архитектура. Романът им започва още, докато Фани е ученичка, виждат се и си пишат всеки ден. Изпитанията и про-

блемите идват от страна на майката на Фани, която е зле настроена към Чавдар Мутафов. Той няма завършено образование, а и се е отказал от наследството в полза на сестра си. На всичкото отгоре е писател, а бъдещата тъща не обича книгите.

Фани се готви усърдно за академията в Мюнхен, но и пише разкази, повести, романи, превежда от италиански приказки и разкази. Крие тетрадките си из къщата, техният брой се увеличава, а скришните места намаляват. Чете денонощно. През 1923 г. Стефанка Попова и Чавдар Мутафов заминават заедно за Германия. Той – за да завърши след две прекъсвания своето образование по архитектура, а тя – да учи пиано. Сред приятелите им там е художникът Дечко Узунов, който им отстъпва дори стаята си, докато двамата намерят квартира. Ходят в кафене „Стефани“, където се срещат с българи – сред тях са художникът Константин Щъркелов и библиографът Никола Михов. Виждат се и с поета Николай Лилив. Фани е добра негова приятелка до края на живота му и ценителка на поезията му.

Скоро тя се омъжва за бъдещия писателя и архитект Чавдар Мутафов, който е най-строгийт ѝ критик в писането. Лилиев често се тревожи за неизбежните им младоженчески кавги. „...Масата ни остана петна-

Кръщелното ѝ свидетелство

Ученически бележник на Фани

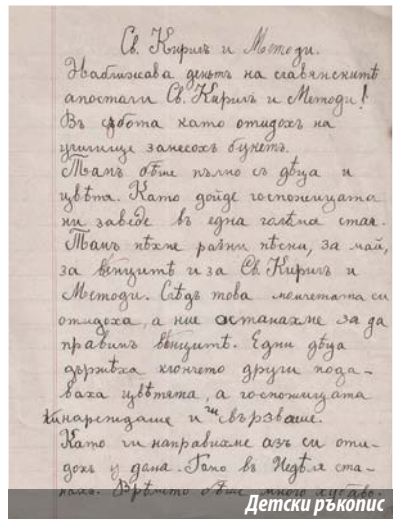
Покана за „Дъщерята на Калояна“

Фани Попова като студентка в Мюнхен

Фани в редакцията на списание „Български воин“, 1964 г.

Детски ръкопис

Некролог

Фани в своя кабинет с внучката си през 1967 г.

десет дни неразтребена, понеже не можехме да решим спора кой трябва да прибира трохите и покривката“. Когато веднъж Лилив отишъл да си пие следобедното кафе у тях и видял масата почистена, радостен лъч трепнал в погледа му.

Животът на семейство Мутафови още в Мюнхен не започва с лекота, в държавата се е настанила хиперинфлация. Фани не казва на съпруга си, че пише и превежда. Тя крие и от него писанията си. Минава много време, докато му признае малкия си грях. След хиляди свои съмнения изпраща за първи път разказа „Малка приказка“ във „Вестник на жената“ (бр. 155, год. 4) под името Фани Добрева. Премълчава пред близките си. Когато след време я питат откъде черпи сюжетите си, тя отговаряла: „За мен това не е мъка. Всеки поглед отправен навън в живота, всяка крачка направена напред – носи своите сюжети. Животът е тъй разнолик, тъй разнообразен, че стига човек да погледне в него, да посегне, за да има сюжети, не само за разкази, а и за романи. Нима всеки човек не представлява от себе си един роман?“

В Мюнхен двамата прекарват най-щастливите си години въпреки, че Германия е в тежка икономическа катастрофа, а гладът ги дебне на всяка крачка. Често се налага да обикалят Мюнхен по няколко пъти на ден, за да намерят втръснатата им вече леща. Студът в квартирата пречи на Фани да свири. Пръстите ѝ трудно докосват клавишите. Но те искат да се докоснат до великата култура на една голяма страна.

В Мюнхен животът на Мутафови протича в бедност, но пък е изключително интересен. Там се ражда синът им Добри. Скоро Чавдар Мутафов завършва науките и се дипломира. Фани напуска следването си и тръгва уверено след съпруга си. В България се завръщат през 1925 г. Тя работи неуморно. Книгите ѝ следват една след друга. Пресата е категорична – появила се е талантива авторка. Тя не спира и да превежда. Утвърждаването ѝ на литературната сцена, отзвукът у нас и в чужбина, я

прави търсена за тържества, четения и сказки. Самата Фани е нежна, обаятелна, но и с характер.

Вече утвърдена като писателка, в края на януари 1930 г. тя е част от учредителното събрание на Клуба на българските писателки. Сред талантивите дами е Елисавета Багряна, Евгения Марс, Ана Каменова, Вера Бояджиева, Мара Белчева и други майсторки на перото. Организируют се литературни събития, литературно-музикални срещи и чайове. Скоро част от Клуба става Лидия Шишманова, съпругата на проф. Иван Шишманов, която през 1937 г. е вече председател. В продължение на 40 години е активна общественичка, защитава правата на жените в България и правото им да се образуват. През 1922 г. се обявява срещу Закона за трудовата повинност, който изисква девойките, навършили 16 г. да извършват обществено полезен труд в период от шест месеца. Работи за развитието на българското изкуство и култура и представянето на страната ни в Европа след Балканската и Междусъюзническата война. Лидия Шишманова пише редица статии, свързани с българския театър и музика. На 6 януари 1937 г. на 70 години Лидия Шишманова си отива от живота. В същия ден, точно в 16:00 часа е назначен чаят на Клуба на писателките. Предполага се, че събитието ще бъде отложено в памет на починалата.

Фани Попова-Мутафова, която по това време е секретар на клуба, настоява литературното събитие да се отмени и всички писателки да отидат на поклонението в черквата „Св. София“. Но това не станало, както тя помолила – чаят преминал в най-весело настроение и танци. Свири джаз-оркестър и всички танцуват, вместо да склонят глави. Фани Попова-Мутафова пише възмутена в печата. За това „безсрамие“ обвинява Евгения Марс. И затръшва завинаги вратата на Клуба на писателките.

Тя не спира да твори, но идва новата власт и в края на септември 1944 г. се свиква общо събрание на

Писателския съюз, от който се изключват 29 души. Нейното име е сред тях, както и това на съпруга ѝ Чавдар Мутафов. На 19 март 1945 г. голямата писателка е изправена пред Народния съд. Отговаря за действията си към „користно прокарване на прогерманска политика, способствала да бъдат насадени в нашата литература национализъм и великобългарски шовинизъм“. Присъдата ѝ е произнесена на 4 април 1945 г. Осъждат я на 7 г. строг тъмничен затвор, лишаване от права за десет години и 10 000 лв. глоба.

Остригана, с кърпа на главата, тя е първоначално в единична килия, а после и в обща с една психично болна жена. В затворническата стая стоял портретът на любимия ѝ съпруг, също преминал през чистилицето на Народния съд. Когато я освобождават от затвора, тя вижда некролога му пред входната врата.

Сред скромните ѝ вещи в килията е също венче от изсъхнали цветя, които Чавдар Мутафов някога ѝ изплел на Витоша. За затвора тя разказвала: „На всеки от трите етажа имаше 120 килии във всяко крило. А на всяко крило по един нужник. Във всеки от тях по една чешма. Мястото между южното и западното крило наричахме „малката градина“ – гавра, разбира се. Обикновено там метях, когато ме наказваха...“. Сламниците миришат на мухъл. Не ѝ дават хартия за писане и тя работи върху пликите за писма, които получава. Ниже почти невидими букви и малко по малко зрението ѝ отслабва. После унищожават всичко, за да не си спечели още някоя година затвор.

Лежи в затвора две години. След това не може да издава своите книги. Живее в мизерия, но никога не се оплаква. Последната нейна книга, която успява да издаде чак през 1972 г. е „Д-р Петър Берон“. Умира на 1 юли 1977 г. Последното ѝ желание е да бъде погребана с църковен ритуал, но се появяват роднини, които не искат да чуят за това. Епископ Партений, някогашен неин приятел, прави опелото без тялото ѝ едва на другия ден след погребението. ♦